

РАДА
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ

ЩОРІЧНИЙ ДАЙДЖЕСТ

2022

КОРОТКИЙ ВИКЛАД

У 2022 році Російська Федерація стала антилідером санкційного рейтингу як за кількісним, так і секторальним наповненням накладених проти неї обмежень. До санкційного режиму проти держави-агресора приєдналися 12 держав світу та усі члени Європейського Союзу.

До 2027 року експерти прогнозують падіння російського ВВП на 15-17%. Більше того, близько 40% власного ВВП Росія втратила із виходом з внутрішнього ринку провідних іноземних компаній.

Протягом 2022 року Рада економічної безпеки України за підтримки численних партнерів працювала над пошуком російських схем обходу санкцій, використовуючи інформацію з відкритих джерел, механізми OSINT та інсайдерську інформацію від представників бізнес-спільнот. Результатами цієї роботи стало викриття низки механізмів послаблення санкційного тиску на Російську Федерацію, всі кейси були передані у відповідні органи України та країн-союзників.

Такий досвід дозволив нашим аналітикам сформувати низку рекомендацій для полісімейкерів на 2023 рік, націлених на найбільш вразливі точки режиму санкцій, які не дозволяють повністю реалізувати санкційну політику проти держави-агресора.

1. Посилити координацію партнерів у секторальному та юридичному вимірі через створення спеціальних інституцій.

Цього можна досягти через створення спеціальних інституцій на рівні ЄС та на міжпартнерському рівні. Не менш важливим питанням є створення Національного санкційного бюро в Україні.

2. Узгодити нормативно-правові рамки для запровадження санкцій на міжнародному рівні.

Наявні правові лакуни дозволяють Росії отримувати необхідні товари та технології попри санкції. Таким чином, нагальною є потреба координації та узгодження законодавчих рамок щодо санкцій на міжнародному рівні.

3. Розробити систему моніторингу імплементації санкцій та їх дотримання на міжнародному рівні. Санкційний тиск суттєво ослаблений відсутню механізму моніторингу запровадження та дотримання санкцій.

4. Посилити експортний контроль за товарами подвійного призначення. Достеменно відомо, що Росія користується із лагун режимів експортного контролю і закуповує цивільні аналоги військових товарів для виробництва зброї.

5. Розширити і вдосконалити механізм вторинних санкцій. Важливим питанням також є юридична відповідальність міжнародних компаній, які свідомо продовжують співпрацювати з РФ і стають співучасниками її злочинної агресії.

6. Розширити енергетичні санкції. Будь-які компромісні рішення будуть сприйматися виключно як ознака слабкості та сприятимуть продовженню енергетичного шантажу.

7. Криміналізувати порушення санкцій. Формування «схеми» із обходу санкцій є неможливим без посередників та виконавців всередині країни-контрагента, що при відсутності покарання за таку діяльність перетворює їх на основних бенефіціарів сірого імпорту та інших механізмів.

8. Уніфікувати підходи до зняття чи послаблення санкцій. Непублічні домовленості не лише сприяють продовженню агресії, але і знищують міжнародну солідарність у протидії РФ.

9. Змінити міжнародно-правові підходи до санкцій. Держави повинні застосовувати санкції у випадках серйозних порушень засад міжнародного права.

АНАЛІЗ САНКЦІЙ ТА МІЖНАРОДНИХ ОБМЕЖЕНЬ, ЗАПРОВАДЖЕНИХ ПРОТИ РОСІЇ ІЗ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ

З початку повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022 року санкції проти Російської Федерації, а також юридичних і фізичних осіб під її юрисдикцією, запровадили США, ЄС, Австралія, Канада, Ісландія, Японія, Нова Зеландія, Норвегія, Сінгапур, Південна Корея, Швейцарія, Тайвань та Сполучене Королівство.

Попри те, що масштаб підтримки та запроваджених обмежень є безпрецедентним, очевидним є той факт, що він не є «глобальним» - більшість латиноамериканських, африканських та азійських країн утримуються як від приєднання до обмежень, так і від замороження зв'язків із Москвою, активно беручи участь у обхідних схемах та механізмах.

Тим не менше, наразі Росія є антилідером санкційного рейтингу як за кількісним, так і секторальним наповненням накладених проти неї обмежень:

- міжнародною спільнотою запроваджено санкції проти 8487 фізичних та 1615 юридичних осіб, які перебувають під юрисдикцією Російської Федерації¹;
- санкції запроваджено проти президента Путіна, міністра закордонних справ Сергія Лаврова, прем'єр-міністра Михайла Мішустіна та міністра оборони Шойгу, заступника голови Ради безпеки Дмитра Медведєва, спецпредставника президента Сергія Іванова, голови МВС Володимира Колокольцева, депутатів Держдуми та білоруських офіційних осіб, що передбачають замороження активів. Під санкціями також тисячі інших осіб;
- серед підприємств, які потрапили під обмеження - «Уралвагонзавод», концерн «Калашников», «Алмаз-Антей», авіабудівні та суднобудівні корпорації, включаючи «МіГ», «Гелікоптери Росії», «Сухий», «Туполєв», ОСК, компанії космічного сектора, включаючи ракетно-космічний центр «Прогрес» та ін.

- заморожено резерви Центрального банку РФ, що перебувають у банках країн G7 (йдеться про половину резервів ЦБ), а міжнародна спільнота обговорює механізми передачі даних активів для відбудови України;
- 27 лютого ЄС оголосив про заборону мовлення Russia Today, Sputnik та їхніх дочірніх організацій на своїй території, закриття неба ЄС для літаків, пов'язаних з Росією, заморожування активів високопосадовців, представників російської еліти, а також членів їхніх сімей та посібників, і обмеження видачі їм «золотих паспортів».
- заборона на продаж літаків, запасних частин і обладнання російським авіакомпаніям; постачання літаків з Євросоюзу триватимуть лише до 28 березня 2022 року за контрактами, укладеними до 26 лютого. Під заборону потрапляють також їхнє страхування та техобслуговування;
- забороняється продаж, постачання, передача, експорт у Росію товарів і технологій, призначених для використання в авіації чи космічній індустрії;
- повна заборона лізингу літаків, гелікоптерів та іншої авіатехніки в РФ, а також їхнє страхування та техобслуговування.
- заборона постачання товарів і технологій подвійного призначення, запровадження обмежень на експорт високотехнологічних товарів і технологій їхнього виробництва;
- заборона на постачання товарів, обладнання та технологій для нафтоперероблення;
- заборона на імпорт російського вугілля;
- заборона на купівлю, імпорт або передачу сирої нафти та деяких нафтопродуктів із Росії. Поетапна відмова від російської нафти триватиме від 6 місяців для сирої нафти і до 8 місяців для інших продуктів нафтопереробки. Тимчасовий виняток передбачено для імпорту сирої нафти трубопроводом до тих країн-членів ЄС, «які в силу свого географічного розташування потерпають від особливої залежності від постачання з Росії»;

- відключення від SWIFT більше десятка російських банків та припинення мовлення в ЄС багатьох російських телеканалів;
- заборона на купівлю, імпорт чи передачу, прямо чи опосередковано, російського золота. Ця заборона також стосується ювелірних виробів;
- обмеження на імпорт на суму майже 7 млрд євро – включають заборону на ввезення в Росію готової продукції та напівфабрикатів зі сталі, машин та обладнання, пластмас, транспортних засобів, текстилю, взуття, шкіри, кераміки, деяких хімічних продуктів та ювелірних виробів не із золота;
- восьмий пакет санкцій вводить до законодавства ЄС основу для встановлення обмеження цін, пов'язаного з морським транспортуванням російської нафти до третіх країн, а також подальшими обмеженнями на транспортування сирової нафти та нафтопродуктів морським шляхом до третіх країн. Обмеження цін передбачає, що надавати транспортні та інші послуги можливо, якщо нафта або нафтопродукти закупаються за попередньо встановленою межею ціни або нижче неї;
- інші санкції.

Наразі консолідованої цифри щодо потенційних російських втрат від санкцій немає, оскільки ситуація є надзвичайно складною та комплексною. Середня оцінка численних аналітиків щодо загальних втрат Москви від санкцій - це падіння ВВП на 10-15%, проте з варіаціями, які залежать від низки факторів.

Найвірогіднішу версію, на думку багатьох експертів, зібрав Міжнародний валютний фонд. За його прогнозами, цього року падіння доходів всієї російської бюджетної системи в реальному вираженні оцінюється в 11%, а на період до 2027 року, тобто на наступні п'ять років — 15–17%. Тож доходи впадуть і не повернуться на колишній рівень, залишатимуться значно нижчими рівня до 24 лютого. Згідно з ВВП на душу населення, за паритетом купівельної спроможності рівень доходів у російській економіці відкотиться на десятиліття, до 2010-2011 років. Рівень безробіття в країні подвоїться, до 8-9% працездатного населення. Інфляція прискориться втричі (з 8% у 2021 році до 24 у 2022

та 12 в 2023). Дефіцит державного бюджету країни-окупанта в наступні три роки залишиться на рівні 5% ВВП, тоді як у попередні 5 років бюджет був переважно профіцитним². Подібний прогноз дає також Світовий Банк.

В Інституті Банку Фінляндії (BOFIT, інститут спеціалізується на аналізі російської економіки) заявляють, що втрата імпорту може знизити зовнішній валовий продукт (ВВП) Росії на 4-18%, експорту - залежно від сценарію від 1% до 25 відсотків. Введені зараз проти Росії санкції здатні знизити валову додану вартість у російській економіці майже на 4% (перший сценарій). За розвитку другого сценарію падіння загальної доданої вартості може досягти 10%, а в деяких галузях ще вище: у текстильній промисловості — понад 20%, у виробництві гуми, пластмас, хімічної галузі — від 20 до 30%. За третього сценарію (повне припинення імпорту) — ВВП Росії впаде на 18 відсотків³.

Звернувшись до російських аналітиків, бачимо, що їхні прогнози є обережно настороженими. Так, експерти інституту «Центр розвитку» НДУ ВШЕ підрахували, що якщо антиросійські санкції діятимуть до 2030р., темпи зростання ВВП країни знижуватимуться на 1-1,5% щороку. Про це пише РБК із посиланням на директора інституту Наталію Акіндінову⁴. Економісти вважають, що доходи населення не встигатимуть за динамікою ВВП, оскільки загальні витрати економіки зростатимуть, витісняючи витрати на працю. Щодо перспектив відкриття господарств для експорту та імпорту експерти дають різні оцінки, але поки все зводиться до того, що до кінця десятиліття частка російського експорту в ВВП знизиться на 5-7%. Із даних Світового банку випливає, що останніми роками цей показник коливався в межах не більше 25-30%.

Російська влада, звісно, не визнає деструктивного ефекту санкцій. Так, экс-голова Рахункової палати Олексій Кудрін говорить, що російська економіка перебудовуватиметься півтора-два роки: у цей час ВВП знижуватиметься, а потім перейде до зростання. За його словами, масштаб змін поки що тільки проявляється за набуття санкціями чинності. Раніше він стверджував, що цього року додаткові витрати бюджету на стабілізацію економіки можуть становити понад 4 трлн руб⁵.

Свій варіант розвитку подій презентували й аналітики російського Центрального банку. У липневому прогнозі Банку Росії прописано зниження економіки на 7,5% у 2022р., у наступному — нульове зростання, а в 2024 та 2025 р. — підвищення ВВП на 1,8%. Очікувані середні темпи зростання ВВП 2026-2030р. експерти, опитані ЦБ, оцінили лише на рівні 1,5% на рік. До введення санкцій аналітики очікували на зростання економіки в 2022р. на 2,4%, а в наступні два роки — на 2,1 і 2%⁶.

Зрештою, російські «ліберали» очікують гіршого - професорка Наталія Зубаревич вважає, що санкційна катастрофа лише набирає обертів.

За її оцінками:

- як тільки в компаній закінчатся наявні запаси обладнання та сировини – ефект санкцій відразу погіршиться;
- основні жертви санкцій - промислові центри з високим відсотком зайнятих в обробній промисловості;
- нафтохімічна, вугільна, машинобудівна, целюлозно-паперова галузі – найбільш вразливі до санкцій, хоча їхній ефект буде помітний майже всюди;
- деградація галузей та поява дефіцитів поступово нарощуватиметься⁷.

Однак вихід іноземних компаній із російського ринку – це окрема проблема. Значна частка компаній не виходять із Росії повністю, обмежуючись лише відмовою від нових проектів та інвестицій, або припиненням продажів, проте продовженням технічної підтримки клієнтів. Зрештою, деякі компанії продовжують працювати попри формальну заяву про вихід.

Попри все, за оцінкою Єльського університету, в результаті виходу іноземного бізнесу Росія втратила компанії, які становлять близько 40% її ВВП, повернувши майже всі іноземні інвестиції за три десятиліття та посиливши безпрецедентну одночасну втечу капіталу та населення від масового відтоку російської економічної бази⁸.

Водночас слід розуміти, що частина іноземних компаній у Росії оперують не напряму як іноземні юридичні особи, а через російські

фірми-прокладки з місцевою реєстрацією. Такий простий трюк, який гордо оголошується відкриттям представництва чи локалізацією виробництва, насправді створює посередника, який вберігає материнську компанію від санкцій за співпрацю з російським режимом, адже санкції не мають екстериторіального характеру.

ОГЛЯД РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ РАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЗА 2022 РІК.

З моменту початку повномасштабного вторгнення Рада економічної безпеки України послідовно працювала над бойкотом діяльності західних компаній, які продовжують діяльність на російському ринку та співпрацюють із критичними для російської економіки підприємствами.

Так, у поле зору РЕБ від початку війни потрапили шведський виробник підшипників SKF та розробник програмного забезпечення SAP. У результаті діяльності РЕБ обидві компанії покинули російський ринок⁹.

У травні 2022 року РЕБ у співробітництві із «Економічною Правдою» провела розслідування, в результаті якого з'ясувалося, що «Калашников» (входить до корпорації «Ростех») через компанію-прокладку постачає зброю на продаж до магазинів США¹⁰. Також РЕБ встановила, що російська компанія «Рыбинсккабель», яка виготовляє деталі, що використовуються в ракетноносії «Союз», «Протон», космічному кораблі «Прогрес», танках Т-90, радіолокаційних системах ППО Росії, перебувала поза увагою компетентних санкційних органів міжнародних партнерів, та закликала запровадити відповідні санкції.

У червні Рада економічної безпеки України стала учасником дослідження інформаційного агентства «ІнформНапалм», яке присвячене постачанням високоточних верстатів подвійного призначення російським підприємствам ВПК через підставну компанію швейцарської реєстрації «Galika AG»¹¹. Згодом дана інформація стала важливим інформаційний приводом у швейцарських ЗМІ¹².

У цей період команда РЕБ також активно працювала над боротьбою із присутністю на російському ринку компанії Cisco, американського транснаціонального технологічного конгломерату, французького постачальника банківських послуг шифрування та криптографії Thales e-Security та глобального гіганта-виробника металооброного обладнання, італійської компанії Danieli.

Великим успіхом став повний вихід із російського ринку американської компанії IBM та шведської компанії Tetra Pak, які прийняли це рішення під публічним тиском з боку РЕБ.

У липні 2022 року РЕБ розкрила чергову підставну схему, ініційовану «Концерном Калашникова» задля торгівлі зброєю у 44 країнах по всьому світу через підставну компанію Alfa Precision, а також довела її взаємозв'язки із продавцем пневматичних гвинтівок EDGun. Результатом спільної роботи стала публікація «Економічної Правди»¹³. У цей же період РЕБ започаткувала кампанію боротьби за вихід британської пакувальної та паперової компанії Mondi Group із російського ринку¹⁴.

У серпні увінчалася успіхом кількомісячна робота над бельгійською компанією OpenWay, яка розробляє Way4 – платформу для цифрового банкінгу та управління всіма видами платіжних сервісів та інструментів, на якій фактично тримається уся банківська система Росії, адже серед її користувачів - найбільші банки РФ, у тому числі підсанкційні. У результаті успішного медіалобіювання було опубліковано велике дослідження у виданнях The Brussels Times¹⁵ та «Економічній Правді»¹⁶.

РЕБ також розпочала кампанію із дослідження роботи німецьких виробників металообробного обладнання, що працюють із російським ВПК, серед них – Walter AG, Schunk, Kemmler¹⁷. Кампанія продовжується¹⁸.

У вересні 2022 року одним із ключових пріоритетів стало дослідження російської залежності від мікрочипів, які потрібні для виробництва різних видів озброєння. Серед компаній, які потрапили у поле зору діяльності РЕБ - ATMEL (Microchip Technology Inc.), Micron Technology, Pulse, Maxim Integrated Philippines, Intel, Xilinx Inc (AMD), Marvell Technology, Texas Instruments, NXP Semiconductors¹⁹.

У жовтні 2022 року Рада економічної безпеки продовжила кампанію боротьби за вихід італійської компанії Danieli із російського ринку. Danieli надає послуги Віксунському металургійному заводу, який виробляє труби для Nord Stream II, і Каменськ-Уральському металургійному заводу, який виробляє спеціальні запчастини для російських літаків і належить російському магнату Віктору Вексельбергу, що знаходиться під санкціями.

Danieli співпрацює з ще одним підсанкційним росіянином – власником «Северстали» Олексієм Мордашовим²⁰. Продовжилася також робота над американською компанією Cisco - у серпні цього року Росія отримала близько 500 партій обладнання Cisco. Завезли його через Китай, В'єтнам, Швейцарію, Мексику, Малайзію, Австралію, Таїланд, Нідерланди і США. Детальну публікацію про це було підготовлено американським виданням MarketWatch²¹.

Великим досягненням для команди РЕБ стало запровадження українським урядом санкцій проти російських олігархів, компаній та колаборантів. Серед віднітих підсанкційних компаній - російське підприємство «Європейська підшипникова корпорація». Це виробник підшипників усіх груп, зокрема касетних та авіаційних. Продукція «ЄПК Груп» активно використовується при виготовленні російських локомотивів, авіації та ракетних комплексів, а також іншої військової техніки, котру Росія застосовує у війні проти України. Зокрема, на підшипниках від «ЄПК Груп» ходять самохідні гаубиці «Акація» від АТ «Уралтрансмаш», літають ракетноносці Ту-95МСМ Таганрозького авіаційного науково-технічного комплексу.

У листопаді РЕБ почала працювати над великою кампанією із припинення виробництва іноземними компаніями модулів із підтримкою російської навігаційної системи ГЛОНАСС, яка має військове призначення і застосовується під час ракетних ударів по території України²².

У грудні команда РЕБ продовжила кампанію із боротьби за припинення надання банківських послуг російським клієнтам іноземними компаніями, зокрема Compass Plus Technologies. За інформацією РЕБ, «Мир» працює з Compass Plus Technologies, що має штаб-квартиру у Великій Британії. Зокрема, минулого року Національна система платіжних карт (НСПК), оператор російської системи «Мир», оголосила про інтеграцію своєї платформи транспортної обробки з технологією TransWare від компанії Compass Plus Technologies. Проект розробили з метою задовольнити потреби користувачів платіжних карток «Мир». Стаття про вказану проблему була опублікована MarketWatch²³. Продовжилася також робота над італійською компанією Danieli²⁴.

Важливим досягненням стала публікація дослідження про російський комплекс «Орлан», підготовленого Королівським Об'єднаним інститутом оборонних досліджень (RUSI), зокрема, на базі інформації від Altana Technologies та Ради економічної безпеки України. Дослідження викрило всі ланцюжки постачання найуспішнішого БПЛА Росії, щоб показати, як російська армія залежить від західних технологій.

Для досягнення цієї мети RUSI ідентифікував низку осіб, компаній та юрисдикцій, що беруть участь у розробці та виробництві компонентів для «Орлана». Йому це вдалося, в тому числі, за допомогою Ради економічної безпеки України. За це РЕБ отримала подяку в тексті звіту²⁵.

У 2023 році Рада економічної безпеки України планує продовжувати роботу над видворенням іноземних компаній із критичних для Росії секторів економіки. Наразі серед ключових проектів команди - дослідження російської залежності від імпорту верстатів із числовим програмним забезпеченням, а також компаній, які надають таку продукцію та її технічне обслуговування попри агресію та міжнародні санкції.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Протягом 2022 року Рада економічної безпеки України працювала над пошуком російських схем обходу санкцій, використовуючи інформацію з відкритих джерел, механізми OSINT та інсайдерську інформацію від представників бізнес-спільнот. Результатами цієї роботи стало викриття низки механізмів послаблення санкційного тиску на Російську Федерацію, всі кейси були передані у відповідні органи України та країн-союзників. Цей досвід роботи дозволив аналітикам сформулювати низку рекомендацій для полісімейкерів в 2022 – 2023 роках, націлених на найбільш вразливі точки, які не дозволяють повністю реалізувати санкційну політику проти держави-агресора.

1. Посилити координацію партнерів у секторальному та юридичному вимірі через створення спеціальних інституцій.

Переліки фізичних та юридичних осіб, а також ступінь і характер обмежень, які до них застосовуються, суттєво відрізняються. Так, окремі заводи російського військово-промислового комплексу або пов'язані фізичні особи перебувають під санкціями США, однак не потрапляють у поле зору ЄС або Сполученого королівства²⁶. У свою чергу, це призводить до продовження діяльності підприємств ВПК та підтримання імпорту, хоч значно ускладненого, критично важливих комплектуючих, у зв'язку із чим нагальною є потреба у координації партнерів у секторальному та юридичному вимірі. Цього можна досягти через створення спеціальних інституцій на рівні ЄС та на міжпартнерському рівні. Не менш важливим питанням є створення Національного санкційного бюро в Україні.

2. Узгодити нормативно-правові рамки для запровадження санкцій на міжнародному рівні. Міжнародні партнери України мають відмінні законодавчі норми щодо підстав, порядку запровадження та суб'єктів, які підлягають санкційним обмеженням. Показовим у цьому відношенні є статус держави-спонсора тероризму, який у США тягне за собою значні юридичні наслідки (обмеження іноземної допомоги, можливість персональних судових позовів, найсуворіший режим експортного контролю, вторинні санкції), а у Європейському Союзі є юридично нікчемним²⁷. Японія, Австралія, США

та ЄС мають різні протоколи щодо кваліфікації товарів як таких, що мають подвійне призначення, не менш складною є ситуація всередині самого ЄС, де національні законодавства країн-членів мають різучі відмінності. Наявні правові лакуни дозволяють Росії отримувати необхідні товари та технології попри санкції. Таким чином, нагальною є потреба координації та узгодження законодавчих рамок щодо санкцій на міжнародному рівні.

3. Розробити систему моніторингу імплементації санкцій та їх дотримання на міжнародному рівні. Росія є антилідером санкційного рейтингу - наразі міжнародною спільнотою запроваджено санкції проти 8487 фізичних та 1615 юридичних осіб, які перебувають під юрисдикцією Російської Федерації²⁸. Проте санкційний тиск суттєво ослаблений відсутню механізму моніторингу запровадження та дотримання санкцій – у переважної більшості іноземних партнерів не існує правової та інституційної рамки для відстеження, а відповідно, виявлення та покарання порушення санкцій власними громадянами та громадянами третіх держав. У таких умовах нагромадження санкційних обмежень має низьку ефективність, що породжує потребу у розробці системи моніторингу імплементації санкцій та їх виконання-дискусії щодо такого механізму вже ведуться на рівні ЄС²⁹.

4. Посилити експортний контроль за товарами подвійного призначення. Можливості для обходу санкційними російськими юридичними особами. Відмінності у режимі експортного контролю між США (де він є найсуворішим аж до презумпції відмови для постачань до країн спонсорів тероризму) та ЄС і його окремими членами є основним «вікном можливостей» для постачання критично важливих товарів. Наразі достеменно відомо, що Росія користується із цих лакун і закуповує цивільні аналоги військових товарів для виробництва зброї³⁰, що і зумовлює релевантність даної рекомендації.

5. Розширити і вдосконалити механізм вторинних санкцій. Донедавна ЄС публічно вважав вторинні санкції такими, що суперечать міжнародному праву, і відмовлявся від запровадження обмежень проти фізичних та юридичних осіб із третіх країн, котрі сприяють уникненню санкцій контрагентами. Наразі ЄС також змінює власні підходи до вторинних санкцій. Необхідно, щоб у національне законодавство більшості держав були внесені відповідні зміни.

6. Розширити енергетичні санкції. Незважаючи на формальний консенсус щодо диверсифікації поставки ресурсу та переходу на альтернативні джерела енергії, реальні кроки щодо позбавлення Росії надприбутків з кожним місяцем зустрічають все більший опір. Свідченням цього є тривала дискусія щодо запровадження цінових обмежень на російську нафту та газ в ЄС. З часу початку війни країни ЄС сплатили Росії 122 мільярди євро, продовження такого фінансування знівелює будь-які спроби зупинити агресивну політику РФ. Сильна та об'єднана позиція ЄС щодо енергетичного шантажу – єдиний спосіб подолати енергетичну кризу, викликану діями Росії. Будь-які компромісні рішення будуть сприйматися виключно як ознака слабкості та сприятимуть продовженню енергетичного шантажу. Крім того, не надто потужні нові санкції будуть сприйматися РФ як сигнал, що можна посилювати агресивні дії (перш за все – атаки на цивільну інфраструктуру).

Окремо, почати роботу над впровадженням санкцій проти сектору атомної енергетики. РФ відкрито використовує свої можливості з будівництва та обслуговування реакторів для узалежнення країн, де реалізуються проекти. При цьому представники «Росатому» відкрито порушують міжнародні угоди та правила, наражаючи континент на ризик аварій на українських атомних станціях

7. Запроваджувати санкції проти компаній-посередників.

Для успішного контролю вкрай важливо концентрувати увагу на компаніях-гроху та особах, які здійснюють менеджмент та управління цими компаніями. Саме такі компанії формують мережу, яка і відповідає за обхід санкцій проти певних секторів економіки. Фокус на конкретних особах, які формують взаємозв'язки та здійснюють менеджмент гроху-схем для обходу санкцій є найкращим способом донести меседж про невідворотну персональну відповідальність за таку діяльність.

8. Запровадити санкції проти нових секторів, фізичних осіб, підприємств ВПК. Попри безпрецедентний масштаб наразі запроваджених обмежень, тисячі російських підприємств, які працюють на російський ВПК, зокрема дочірні підприємства Ростеху, все ще не зазнали міжнародних санкцій. Те ж саме справедливо щодо членів російського уряду та олігархату, які продовжують користуватися активами за кордоном та продовжувати безперешкодну діяльність із підриву національної безпеки України. Актуальним залишається

питання поширення санкцій на нові сектори російської економіки – наприклад, добування та збут дорогоцінного каміння, експорт всіх видів металопродукції, та ін.

9. Криміналізувати порушення санкцій. Одним із ключових недоліків санкційного режиму є відсутність чітких правових наслідків для осіб-громадян країни, яка запроваджує обмеження. Формування «схеми» із обходу санкцій є неможливим без посередників та виконавців всередині країни-контрагента, що при відсутності покарання за таку діяльність перетворює їх на основних бенефіціарів сірого імпорту та інших механізмів. Перші кроки, щоб змінити цю ситуацію, вже зроблено. Нещодавно Рада ЄС одноголосно ухвалила рішення додати порушення санкцій до списку злочинів ЄС³¹. А Європейська комісія запропонувала запровадити досить суворе покарання – п'ять років ув'язнення.

10. Уніфікувати підходи до зняття чи послаблення санкцій. РФ докладає максимальних зусиль, щоб «виторгувати» послаблення санкцій чи кулуарно домовитися про зняття окремих обмежень. Такі неpubлічні домовленості не лише сприяють продовженню агресії, але і знищують міжнародну солідарність у протидії РФ. Необхідно пов'язати зняття санкцій з припиненням агресії і з досягненням миру. Потрібна не лише політична координація між різними державами, але і розробка юридичного обґрунтування неможливості зняття санкцій до вчинення державою-агресором певних дій (вивід військ, відшкодування завданої шкоди тощо). Така дорожня карта зняття санкцій має бути публічною, і всі держави мають дотримуватися її.

11. Змінити міжнародно-правові підходи до санкцій. Держави повинні застосовувати санкції у випадках серйозних порушень засад міжнародного права. І хоча це юридичний обов'язок держав, дехто досі вважає рішення про (не) приєднання до санкцій виключно політичним. Тому Україна може ініціювати розробку універсальної кодифікації (міжнародного договору) з метою унормування критеріїв і підстав застосування санкцій, зокрема і превентивних. Цей документ може стати і частиною майбутніх міжнародних безпекових гарантій для України.

ПОДЯКИ

Рада економічної безпеки висловлює вдячність Королівському Об'єднаному інституту оборонних досліджень (RUSI) та його дослідницькій групі з аналізу та розвідки відкритих джерел (OSIA), коаліції громадських організацій B4Ukraine та компанії Altana Technologies за допомогу та активну участь у розслідуваннях та відстежуванні діяльності іноземних компаній, які продовжують роботу у Російській Федерації.

Окрему подяку команда РЕБ висловлює компанії TRUMAN, яка підтримує нас з самого початку існування. Спільними зусиллями нам вдалося сформувати в Україні та за її межами справжню коаліцію політичних, урядових та громадських діячів, котрі готові протидіяти державі-агресору на економічному та бізнесовому фронтах. Разом ми змогли сформувати і цей дайджест, і досягнути всіх тих результатів, які у ньому описані – ефективно протидіяти тому, щоб західні компанії і технології брали участь у російській економічній діяльності.

МАТЕРІАЛИ ТА ПОСИЛАННЯ

1. <https://www.statista.com/statistics/1293531/western-sanctions-imposed-on-russia-by-target/>
2. <https://blogs.imf.org/2022/04/19/war-dims-global-economic-outlook-as-inflation-accelerates/>
3. <https://secretmag.ru/news/nazvany-tri-scenariya-vliyaniya-sankcii-na-ekonomiku-rossii-15-05-2022.htm>
4. <https://www.rbc.ru/economics/03/06/2022/6298c7e39a7947bd7f72b302>
5. <https://www.vedomosti.ru/economics/news/2022/05/23/923180-kudrin-perestroiki>
6. <https://www.interfax.ru/business/852169>
7. <https://rtvi.com/news/sedanie-vashikh-dokhodov-natalya-zubarevich-o-novoy-ekonomicheskoy-realnosti/>
8. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4167193
9. <https://forbes.ua/news/nimetskiy-tekhnogigant-sap-ostatocno-yde-z-rosii-19042022-5528>
10. <https://www.pravda.com.ua/eng/articles/2022/05/4/7343930/>
11. https://informapalm.org/en/how-companies-from-switzerland-italy-and-germany-help-russia-circumvent-sanctions-to-produce-weapons/?fbclid=IwAR1vbaVufWeXVcclQS1iZtd_67yX4VTfDQoPz4PeMy74FdEjCTkKDO8GUMk
12. <https://www.woz.ch/2234/dual-use-gueter/werkzeuge-fuer-putins-krieg?fbclid=IwAR22xrHsQJx8TLO-eE2ppCZxoEGQvEK2Xv1n1V8UFkiFIOMD6jr5MK6RUYU>
13. <https://www.pravda.com.ua/eng/articles/2022/07/13/7357828/>
14. https://euromaidanpress.com/2022/07/19/russias-milk-sector-was-crippled-by-sanctions-then-british-packaging-company-mondi-came-to-the-rescue/?swcfpc=1&fbclid=IwAR04_SwAN82Yej0fxyDDq4JArHaalMuWuB6R03eo6kvcFv1XQeaoDPN0RkM
15. <https://www.brusselstimes.com/273082/openway-the-belgian-company-that-saved-russias-financial-system>
16. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/08/1/689846/>
17. <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/08/10/690256/>
18. https://euromaidanpress.com/2022/09/12/how-germanys-industrial-giants-help-russia-manufacture-weapons-of-war/?fbclid=IwAR16wQVdH1cfMu1Nablr-aCqDY-OXO2G2JcvnvwCkq_bbACslgtEvm1J-c
19. https://euromaidanpress.com/2022/09/28/how-foreign-microchips-end-up-in-russian-tanks-despite-sanctions/?fbclid=IwAR1dB80qWlrB2ohtd_-zy9CxYcW615oHb06PEVmxqSGaO75Z3fOYCu53aI

20.https://www.repubblica.it/esteri/2022/10/12/news/ucraina_accusa_azienda_italiana_danieli_per_ami_a_russia-369642552/?rss&fbclid=IwAR13c2nnvZG4OT6xU-2bGx7wdSxkyLfihWr0fkSuyKshRBjAJGZQ2gDJFac

21.<https://www.marketwatch.com/story/cisco-gear-is-being-shipped-into-russia-from-china-and-other-countries-leaked-customs-database-shows-11666013986?fbclid=IwAR26KRDNEGiWIu19jVw4T06PBZRrGpIwu8bUvmjYMPPEPEF-h6mMjAPYjqM>

22.<https://www.facebook.com/yaroslav.yurchyshyn/posts/pfbid034fnofHvGgCAkudkKbiMKqU4RYEd8h3LGfDykwruvnHEXjXm8eHdTLyFTAQ5G2Dytl>

23.<https://www.marketwatch.com/story/cisco-gear-is-being-shipped-into-russia-from-china-and-other-countries-leaked-customs-database-shows-11666013986?fbclid=IwAR26KRDNEGiWIu19jVw4T06PBZRrGpIwu8bUvmjYMPPEPEF-h6mMjAPYjqM>

24.https://www.today.it/storie/ucraina-forniture-italiane-per-la-guerra-di-vladimir-putin.html?fbclid=IwAR2cuwy_llGtPG8pL_aYDFgN68aCi9X5kteLRKcbpm7e4KdgmhHGhZq6ql0

25.<https://static.rusi.org/SR-Orlan-complex-web-final.pdf?fbclid=IwAR2Pb3BA5SS3tw9QB2Ro4ddJIsBrNLDxTwRb-ISAPhPeEFTDH8eoeK9ZFdy>

26.<https://sanctions.nazk.gov.ua/analytics/>

27.<https://www.state.gov/state-sponsors-of-terrorism/>

28.<https://www.statista.com/statistics/1293531/western-sanctions-imposed-on-russia-by-target/>

29.<https://suspilne.media/336600-v-es-planuut-stvoriti-posadu-sankcijnogo-nagladaca/>

30.https://lb.ua/world/2022/08/17/526555_yak_zahid_dopomagaie_rosii_stvoryuvati.html

31.<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3623465-rada-es-dodala-porusenna-sankcij-do-pereliku-krimi-nalnih-zlociniv.html>

РАДА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (РЕБ) –

це інституція, створена з метою напрацювання експертизи у сфері виявлення та протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам економічній безпеці України.

Слідкуйте за нами Наш [сайт](#) / [Facebook](#) / [Twitter](#) / [LinkedIn](#)

Підписуйтесь на нашу розсилку secretary@reb.org.ua

Якщо вам потрібна буде додаткова інформація, пишіть:

- Голова РЕБ Роман Вибрановський vybranovskyi@reb.org.ua,
- Експерти РЕБ Ілона Хмельова khmeleva@reb.org.ua
- і Антон Микитюк mykytiuk@reb.org.ua

